
szökés

(Regény)

VARGA ZOLTÁN

6.

Falak...

Szürkék, dísztelenek, durván vakoltak, vigasztalanul cellaszerű helyiséget zárnak körém. Ismerős helyzet, nem is veszem egészen komolyan, mégis átveszem a titkártól a dossziét, elégedett pillanatast vetek a homlokára tetovált kasztjelzésre, helyes, rendben van, két kaszttal következik csak mögöttem, alacsonyabb kasztbelieket meg se tűrnék magam körül, minisztereim valamennyien „II. kategóriások”, „I. kategóriás” viszont csak én vagyok, egyetlen tagja a magam kasztjának, ennyi csak kijár nekem, végül is a világtörténelem legnagyobb forradalmát vezettem győzelemre, a ráció, a szellem diktatúráját teremtettem meg, olyan társadalmat, ahol az egyetemi rektor, fenét, az elnök csemetéjéből is könyörtelenül segédmunkás lesz, ha többre nem alkalmas, olyan világot, ahol nincs isten Allahon kívül, pardon, nincs érték az értelmén kívül, ez a jelszó ragyog mindenütt, ezzel kezdődik és végződik alkotmányunk is, pár pillanatnyi révedezés után veszem csak észre, hogy a titkárom még mindig szolgálatkészen várakozik, köszönöm, elmehet, kinyitom a dossziét, előre tudom, hogy senkinek se kegyelmezek, mégis belelapozok a kegyelmi kérvényekbe, elvégre a rend, az rend, a mellékelt fényképeken Čavle arcát látom, aztán Blanarikét, Farkasét, Kozomaráét, Gubacskó Bálintét, egymás után tolom félre a kérvényeiket, főbenjáró ügyek, hamis kasztjelzést tetováltattak a homlokukra, kegyelemről szó sem lehet, persze Pisti esetében sem, nála értékesebb nőből csiholt szerelmet, vágyakat ébresztett benne, és a maga színvonalára süllyesztette le, Zsuzsa képénél pár percig elidőzöm, elnézem a kedves félmosolyát, nagyon jó felvétel, japános szeme valószínűtlenül élön csillog, emlékszem, ott kaptam le Póregyházán a Horváthék udvarán, háttérben az öreg eperfával (azóta kivágták), ez még a régi Zsuzsa volt, érdeklődő és lelkesedni tudó, mielőtt még belelaposodott volna a Pisti melletti félboldogságba (külön vétke ez Pistinek), hiába, őszintén sajnálom, de hát kétszeresen is bűnös, hülyét boldogított, és hülyével érezte boldognak magát, ugyancsak főbenjáró, hogy miért, azt számtalan beszédemben is megindokoltam, legalaposabban Összegyűjtött Műveim (bordó bőrkötés aranybetűkkel) tizenkettedik kötetében fejtettem ki, körülbelül negy-

venoldalnyi terjedelemben, aforizmává sűrített zárómondatlalt — „nem az elviselhetetlen, hogy mások boldogabbak nálunk, hanem, hogy nálunk ostobábbak is azok lehetnek” — áll kiemelve a 736. oldalon, de belekerült az alsóbb kasztok számára készült breviáriumomba is, nincs kivétel hát, ugyanezért lapozom tovább Klári és a Lófejű kérvényét is, a többibe bele se nézek már, egymás után firkantom a nevemet „az ítéletet jóváhagyta” nyomtatott sor alá, kihúdom, hogy „kegyelemben részesítette”, sietnem kell, kifutottam az időből, pedig még az Antiprimitív Ügyosztály jelentését nem néztem át, naponta érkeznek a jelentések különböző korlátolt elemek kilengéseiről, hogy azokról, akik titokban ellenséges indulatokat táplálnak a náluk értelmesebbek iránt (a szűrőpróbaszerű agyvizsgálatok sajnos ezt igazolják) ne is beszéljünk, mellettem hangtalanul működő futószalag, egyetlen mozdulat és a dossziék eltűnnek egy nyílásban, a kérvények szétválogatása már a computer dolga, ha ugyan akad dolga egyáltalán, mivel az elfogadott kegyelmi kérvény kivételes esetnek számít, „az ítélet végrehajtandó”, fut az utasítás a nyomtatott áramkörökön, telex kopogja le a központi fegyházban, sima és olajozott az ítélet-végrehajtás is, automata berendezés továbbítja az elkábított elítéltet, fájdalom és szemtanúk nélkül történik minden.

Felálllok, vigyázzba vágom magam, némán a falat bámulom. Egyperces hallgatás mindenkinek kijár, és egynapos böjt is — ma kedd van, kedden írok alá, kedden csak vizet iszom. Török Jutka percek múlva jut csak eszembe. Több nevet el se olvastam, Török Jutka nevére mégis határozottan emlékszem, épp csak megfeledkeztem róla, hogy idegen állampolgár, nem játékszer, komolyan kell vennem, diplomáciai immunitást élvez, nem ítélem el, legfeljebb kiutasíthatom, sebesen táracsázok, de csak szaggatott bűgás, mi ez, ki merészeli használni az én személyes, elnöki vonalamat, hallatlan, merénylet, összeesküvés, bűgás, bűgás, bűgás továbbra is, bűgás, bögés, bögő részeg ének, állati üvöltés, botorkáló léptek, káromkodások, sercegő vízsugár az aszfalton, na tessék, már megint, istenem, elvtársak, miért hagyjátok őket a szarban, csináljatok velük valamit, hogy embernek tudjam érezni őket, azaz hogy hálás lehetek nekik, amiért felébresztettek, gyűlölöm a hülye, megalománias álmimait, azóta kísértének, amióta a fantasztikus regényemet abbahagytam, mintha csak helyette öklendeném föl őket, újabban meg Török Jutkával kombinálódik, papucsomat elrúghattam valahová, sarkamra lépek csak, hideg a folyosó köve, a torkomon lefolyó víz hidege viszont kissé megnyugtató, fél három, legalább két óra még a felkelésig, gondoskodnom kellett volna altatóról, nem remélhetem többé a regényem megszületését az álmatlan éjszakáimtól, azelőtt gyakran fölkeltem, megírtam egy-egy részletet, de csak részletet, mindig csak részletet, többnyire úgy, hogy nem tudtam, mire is lesz jó, ennek most vége, reggel viszont... reggelre okvetlenül össze kell szednem magam, nem bliccelhetek el még egy napot, be kell mennem a hivatalba, ha másért nem, beteget jeleníteni, alighanem csakugyan az vagyok, egy kis idegcsillapító mindenképpen rám fér, kikészültem, kétségtelenül kikészültem, kórházba megyek, szanatóriumba, diliházba, néha szinte kísértést érzek a totális bedilizésre, dili-izzadmánnyal venni körül magam, dili-szálakból szőni gubót magam köré, de talán a szabadságomat veszem csak ki, vagy be se megyek, a felmondásomat akár otthonról is elküldhetem, hazamenekülök, még ma, rögtön, azonnal, mindjárt.

Haza? . . . Rendben van, mondjuk így.

Mondjuk, hogy sötétedik már, amikor becsengetek a zárt kapun, ami számomra mindig nyitva áll; az öregek többnyire nappal is zárva tartják. Félpercre várakozom, vagy talán egyig, csoszogó léptek, klaffogó papucsstapok, vagy puha házicipó alig hallható nesze; ha papucs, az apám, ha házicipó, az anyám.

— Nahát! Tényleg! Te vagy az?

— Nahát én. Tényleg én.

— Valahogy gondoltam is, hogy jössz . . . Persze, szombaton mindig számítunk rád. Csak . . .

— Csak sokszor hiába. Többször is jöhetnék, tudom . . .

Néhány mentegetőző szó, kifogás; nem mindig a legszerencsésebbek, gyakran átlátszók . . .

Csakugyan nem tudom, többször is megtehetném ezt az utat, rövidke ugrás csak, lóugrás, két kocka előre, egy oldalt, légvonalban kurta ferde egyenes át a folyón, gyakoribbak is lehetnének ezek a szombatok, mind-egy, majd mondok valamit, nem is a szombatról, mert nem várok addig, kissé talán a szokásosnál jobban meglepődnek tehát, elegendem lett, torkig lettem a Várossal, nem bírtam ott tovább, kivagyok, segítetek rajtam . . . persze ahogy csinálók belőlük panaszkönyvet, semmi baj, épp csak a szabimat vettem ki előbb, egy kollégám nyúzott, vegyem ki most, mert ő később szeretné, egyszerre nem mehetünk, nekem meg mindegy, „nekik” is, egy hónapig igazán kibírják fordító nélkül, nagyon is vígan, itthon talán egy hétig maradok, el se döntöttem még, hová is megyek, időközben beérünk, elhaladtunk a szürkületben feketének látszó buxus-sövénnyel övezett virágágyások mellett, elhajolunk az öreg szomorúfűz útracsüngő lombja előtt, nem tudom, megvan-e még, szó volt róla, hogy ki kellene vágni már, egyes ágai évek óta csupaszon lógnak, a tágas előszobában meg mindenütt cserepek, bár ilyenkor már csak az aprócska kaktuszok maradnak bent, de ezek az aprócskák mindenütt ott vannak, „medvetalpak”, karószerekek, sugarasan szétnyíló, tölcserűszerűen rendezett levelekkel, vagy éppen kehelyre, tulipánra, tengeri liliomra emlékeztetők, gömb alakúak, tengeri sünök, de a hosszúkások között akad tengeri uborka is, aztán a kandeláberek ezerféle változata, tüskések, pelyhesek, szőrösek, gypasak, egy részük mindig virágban, a sarkokban mindenütt virágállványok, elágazók, több emeletesek, apám leleményes konstrukciói, hosszú polcok a falon apró cserepek végtelen sorával, vagy „egyszemélyes” kis erkélyek, minden lehetőség kihasználva, alig jut hely a fogasnak, télen a kabátomat vigyázva vetem le, nehogy leverjek valamit; aztán beljebb kerülünk, aki bent maradt, mondjuk, az apám, talán éppen a tévé előtt áll föl (a képernyőn esetleg két államférfi csókolódzik), illetve fölállt már előbb, fölismerte a hangomat, újra öregebbnek látom egy kicsit, hiába, kései házasság kései gyümölcse vagyok, jobb oldali ősz hajcsikjának ezüstje mintha már fehérbe menne át, kissé előrenyúló hajlott orra az erős állával és a rövid felsőajkával valahogy öregasszonyossá teszi, többször ajánlani akartam már, hogy növeszse meg újra a bajuszát, sokkal előnyösebben hat, valahányszor megjövök, mindig meglepődöm egy kicsit az öregedésén, nem mintha pár hónap alatt sokat változott volna, hanem mert gondolatban mindig fiatalabb kiadásban idézem föl, félig-meddig a gyerek- vagy legalábbis a kamaszkori apámat, mintha nagyon rég elszakadtam volna tőle, egyszó-

val csók, üdvözlés, nagyjából ugyanaz a szöveg, mint a kapuban, aztán csend, illetve csendet megtörő kérdések, kölcsönös hogyvagyok, sokat dolgozom-e, á dehogy, amióta otthagytam az iskolát, egyáltalán nem, nagy semmittevés az egész, érdekel-e a munkám, nem túlságosan, lehet, hogy kár volt otthagyni a tanügyet, sajnos a légkör tűrhetetlen volt, néhány emberrel lehetetlen volt együtt dolgozni. „És akikkel most dolgozol?“, „Most csak a magam dolgával törődöm, és nem érzem annyira fontosnak az egészet, hogy izgassam magam“, válaszolom, majd hozzáteszem, hogy épp elég okom lenne rá, írok-e még?, néha, inkább csak magamnak, azaz, hogy ezt már nem is kérdezik, tapasztalhatták, hogy ilyenkor a csigaházamba húzódok, esetleg valami viccet mesélek inkább, mindig szállítok néhányat, az időközben hallottakból (egyesekeket csak az apámnak mondok el, a legkülönbébb vicceket tárolom magamban, aztán kinek-kinek ízlése, előítéletei és színvonala szerint), többnyire sikerült feldobni a hangulatot, leplezni a belső nyugtalanságomat; sokszor még azokat a kérdéseket is a levegőben érzem, amelyekről tudom, hogy újabban bennük maradnak, azelőtt inkább faggattak, miért élek úgy, ahogyan élek, miért nem próbálom „rendezni az életemet“ valahogy, különösen az anyám, négy szemközt még mindig tartok tőle egy kicsit, higgyem el, nagyon megnyugodna, ha találnék valami rendes lányt („rendeset“ akárhányat találhatnék, gondolom közben, sőt rendeset idézőjel nélkül is), azért, mert Klárral nem sikerült, hát istenem, ő még ma sem érti, hogyan történhetett ez Klárral, amikor olyan helyes volt, ma is mindig barátságosan köszön neki, ha összetalálkoznak, talán én is hibás voltam, na persze, hogy az, azt becsülöm benne a legjobban, hogy nem elfogult a javamra, hogy nem tartja Klárit egyszerűen kurvának, ahogyan azt a fiús anyák óriási többsége a történetek után tenné, egyszer kifakadtam, ugyan, hová gondolsz, hol van már Klári, ne tarts hülyének és ne nevettesd ki magad, nahát akkor annál jobb, de hát miféle élet ez, éveken át albérleti szobában... tekintetem átnyúl fölötte, valami fogózkodót keres, istenem, mit tegyek, mondjam, hogy egészen jó kis szobám van, összkomfort, koszt, minden, Stolz mama úgy gondoskodik rólunk, hogy az édes szülőanyánk se jobban, talán még az ágyába is magához venne, ha szépen kérném, nem is kellene túl szépen kérnem, vagy éppen hogy anyám én nem ilyen lovat akarok, nekem nem az kell, hogy család, vityilló, kocsi, vagy ha igen, hát csak úgy mellékesen, vagy még úgy sem, én magányos farkas akarok lenni, árvából lett jó katona, gerilla, igazságtevő szegénylegény, szellemi útonálló, nagyvadra induló lesipuskás vadász, akármi csak futószalagon készült termék nem, sineken futó aprócska jármű. Persze értem is az anyámat, értem mindkettőjüket, végeredményben nem is vagyok már egészen fiatal (erről azonban rendszerint megfeledkezem), hallgatom hát őket, az óvatos szemrehányásaikat vagy inkább rejtett célzásait, például az apám elkésett önbecsmérlését, hülye mindenki, aki nem csak azzal törődik, hogy minél többet kaparjon össze magának és mielőbb, mert ő aztán sokra ment vele, hogy csak olyan ügyeket vállalt, amelyben az igazság az ügyfele oldalán állt, „nem mintha azt hittem volna, hogy ezzel a világon változtathatok, épp csak hogy elmondhassam, hogy én tiszta maradtam, rajtam semmi se múlt, vagyis egyfajta hazug fölényérzet kedvéért, ürügyként, hogy másokat lenézhessenek“, fejtegette egyszer, és tessék, csak azt érte el, hogy a kartársai a város legélhetősebb ügyvédjének tart-

ják, semmit se szerzett, csak azt a kis szőlőskertet, sokáig ragaszkodott hozzá, akkor is még, amikor a vele szemben külön is rosszindulatú adóprés miatt már rég okosabb lett volna megszabadulni tőle, ez a ház meg, ez is örökség, „az anyádé tulajdonképpen”, ám aki a paragrafusok közötti bújócska élvezetéről beszélnek, és azzal dicsekszenek, hogy olyanokat húztak ki a pácból, akikért maguk se adtak volna egy lyukas garast se . . . látszólagos helyesléssel hallgatom, bólogatok, persze, igazad van, esetleg megjegyzem, hogy ezt azért jobb később megtanulni, hogy jobb később megöregedni, azt már csak gondolom hozzá, meg hogy valójában sohase volt ügyvédnek való, talán mindig is hiányzott belőle a mester-ségéhez szükséges csavaroseszűség, nyilván maga is érezte ezt, amikor később vállalati jogásznak ment, kétségtelenül valami merevség keveredik benne egy bizonyos patinás és álmodozó széplelkűséggel és áll össze valami megbánt, de lerázhatatlan, steril tisztességgé, alighanem bennem is megvan ez, némileg átítatva az anyám vitálisabb, kicsit kacér (valaha, azt hiszem, vonzó) simulékonyságával, azaz, hogy két külön réteg ez, anyám a külszín, az alkalomhoz és környezethez illő, „mikor milyen”, szándékosan „szimpatikus” viselkedésem, még a látszólagos nyegleségem és az alkalmi bohóckodásaim is, apám a mag, a felszín alatti indulataim, a leplezett, kvázi-forradalmisággá, ironikus szkepszissé alakult morális felháborodásaim, mindaz, aminek irodalmi vetületét szerettem volna kicsiholni magamból, vagyis az anyám mintegy bebegyö-lálja bennem az apámat, puha és süppedékeny, de nehezen áthatolható védőréteggel vonja be . . . mindez átáramlik az agyamon, illetve állandó jelenlétként érzem inkább, miközben ráhagyósan az apámat hallgatom, nem szívesen vitatkozom vele, már csak a várható rövidzáratok miatt sem, úgy tűnik, apám olyankor is ellentmondásra gyanakszik, ha nem arról van szó, gyakran alighogy elkezdek valamit, máris kiveszi számból a szót, „nem, ez nem így van”, és ugyanazt mondja, amit én akartam mondani, cáfolatként érvel a magam ki nem mondott érveivel, de nem szívesen hozakodok elő a „munkaélményeimmel”, a „közéleti panaszaimmal” se, igyekszem elkerülni a „na látod, ezt én rég megmondtam neked”-féle megjegyzéseit, azt, hogy előre tudhattam volna, megkímélhettem volna magam a fölösleges csalódásoktól, „tudtam is, sose voltak túlzott illúzióim”, válaszolom, ha mégis ilyen irányt vesz a beszélgetés, és közben érzem, hogy még sincs így, több illúzióm volt, mint amennyit szívesen bevallok, akár magamnak is, még kevésbé neki, menekülök az igaza elől, inkább a kaktuszairól kérdezem, szerzett-e új fajtákat mostanában, Német-, Olasz- és Franciaországból szokott magvakat hozatni, ettől mindig felélénkül, „ja persze, gyere csak”, egyébként lehet, hogy ő is csak kap a témán, mindenesetre fölállunk, egymás után vesszük szemügyre a bizarr kis növényszörnyeket, neveket emlit, *Zygocactus truncatus*, *Opuntia rhodanta*, *Rhypsalis pachiptera*, némelyikről büszkén jegyzi meg, hogy nálunk csak a legkritkább esetben virágozik, műérdeklődésem leginkább még ilyenkor sikerül, dicsérő jelzőket lökök ki magamból, váratlan felfigyeléseket színlelek, ez itt, nahát ez, ez igazán fantasztikus, vagy az ott, hogy is hívják, *Echinocactus Williamsii*, ja persze, de közben „pszichoanalitikus” feltevéseim támadnak — miért épp ez lett a hobbjja, köze van-e a kaktuszok tüskéinek a lehúzott redőnyeikhez, kivetítik-e a világgal szembeni ellenséges érzületét?

Anyám halálhíreit is valahogy olyanformán hallgatom, mint az apám kaktusz-eseményeit; inkább ezeket, mint életem eligazítására irányuló félénk kísérleteit. Leveleiben is sokszor ezekről esik szó, talán mert újságokat szeretne közölni velem, X néni évek óta feküdt már szélütötten és tehetetlenül, most végre a lánya is fellélegezhet (a lánya persze anyám korabeli, dehogy, jóval idősebb nála, te jó isten, szörnyedek el, csodálatos, hogy kiknek nincsen még anyjuk), Y bácsinak igazán szép halála volt, este senki se gondolta volna, hogy reggelre nem ébred föl, míg Z bácsinak, szegénynek, a felesége halt meg, pedig mindenki az ő halálát várta, mindig rosszul nézett ki, talán sohase volt egészséges, vagy nem emlékszem Z bácsira, ugyan már, dehogynem, nem, nem emlékszem rá... Gyakran csakugyan nem bukkan föl ismerős figura az ismerősen csengő név mögül, vagy alig látható árnyék lebeg mögötte csak, máskor viszont... Szeberics bácsi például, pontosabban Szeberics Győző, aktív, majd nyugalmazott telekkönyvvezető, iskolatársa volt az apámnak, meg évfolyamtársa is, ha jól tudom, két szemeszteren át, de aztán kimaradt, poroszos kefefrizurát viselt, hosszú évekig a helyi dalárda oszlopos tagja volt és bigott katolikus, apám meg gyakran ugratta, amiért képes volt halálkomolyan venni olyasmit, hogy „csak katolikus üdvözülhet”, általában, ha egyszer kijelentette valamiről, hogy „ez így van”, lehetetlen volt kiforgatni a sarkaiból, kimerítően tudott mesélni viszont öt vagy tíz évvel korábban elfogyasztott tojásos velőkről és nyúlparikásokról, ötéves lehettem talán, amikor anyám Petőfi *Pusztán születtem* című versére tanított, több gyerekrendezvényen is fölléptem vele karikásostorral, lengemagyarban, „édes”, „aranyos”, „ennivaló” voltam, és otthon is mindig szavalnom kellett, ha vendégek voltak, halálosan untam már, egyre nehezebben álltam kötélnek, Szeberics bácsi meg biztatott, „na, húzd ki magad és kezd el szépen: Le a lanttal, írta Petőfi Antal”, akkor persze nem Antalt mondtam, de egy más alkalommal tényleg kivágtam, hogy „Pusztán születtem, írta Petőfi Antal”... Vagy „Kisa néni” neve a „kisasszony” rövidítéséből keletkezett, arra kért, szólítsam így, mert őt mindig így szólították, ő viszont engem „bélaságom” ellenére makacsul Lacinak hívott, „te nekem Laci vagy és kész”, nem tudom, miféle Lacit idézhettem az emlékezetébe, őt vagy hat nyelvet beszélt, legjobban olaszul, gyakran fűszerezte a beszédét olasz szavakkal, „accidenti”, „vai mallore”, „va bene”, sőt „porca Madonna”, kedvelte a szófacsarást is, az olyanféle játékokat, mint felcserélt kezdőbetűkkel mondani, hogy „karbol szappan” vagy „ingó firma”, ki tudja, talán még a gyerekkorából származtak, az ablakot meg szinte mindig „ebluk”-nak emlegette, hatvanas éveinek vége felé járt, amikor megismertem, maszszív, férfias jelenség, képzőt végzett, de talán egy évig se bírta ki az egyik szülővárosom melletti faluban, „mindig is világot akartam látni, *ma che*, hogy ott maradjak”, aztán egy gazdag dunántúli földbirtokosnál lett nevelőnő, onnan került ugyanilyen minőségben egy fiumei csempegyáros családjához, később a gyárba került át hivatalnoknak, tehetősége lehetővé az üzlethez, mert sokféle utazott hivatalos megbízásból, még Párizsban is képviselte a céget egy ideig, a tulaj halála után meg valósággal ő irányította az egész vállalatot, állítólag igen szép összeg megtakarított pénze Mussolini Olaszországának összeomlásakor úszott el, de ő még ezután az államosított cégnél is dolgozott mindaddig, amíg nem figyelmeztették, hogy nyugdíjba is mehetne már, ekkor tért vissza az

öreg parasztházba, amelyben valaha született, nyelvórákat adott, és nagyokat sétált, nem a városban, inkább a dűlőutakon vagy a töltésen, a folyó partján, volt egy hatalmas bernáthegyije, vele rőtta az utakat; szerettem hozzá angolórára járni, mert mindig valami mesével tarkította az órákat, csempézésről vagy csempézésről, hol arról, hogy valamelyik üzleti útján nagy mennyiségű játékkártyát csempézett át a svájci—olasz határon, foto-lemeznek álcázva, hol pedig arról, hogy a cége egyszer egy előkelő bordélyház fürdőszobáit csempézte ki, „akkor láttam belülről ilyen intézményt, meg persze a hölgyeket is, áttetsző lebernyegben voltak, alatta semmi, de azt fölzalagosták”; néha még azután is meglátogattam, amikor már nem jártam órákra, főiskolás koromban, főleg nyáron, ha odahaza voltam, meg még azután is, „ó, a Laci!”, üdvözölt örömmel mindig, utoljára akkor mentem el hozzá, amikor már Póregyházán állomásoztam, csontsovány volt, teste valahol az üresen lógó ruhájában veszett el, arca valami pergamennel bevont halálfejre emlékeztetett, és nem ismert meg... „Istenem, de ha a végén látlad volna”, mondta anyám, amikor beszámolt a halála körülményeiről... „De akikre a házért rábizta magát, igazán szépen gondolták.” Máskor meg, „ja igaz, meghalt Czinege, a suszter is”, mindig arról mesélt, hogy a fél lábát a háborúban vesztette el, még az elsőben persze, mások szerint azonban ez csak egy havas árokban részegen átaludt éjszaka emléke volt; lómészárszék volt a házban, ahol a már gyerekkoromban is öreg édesanyjával lakott, „hány lóerő van benned?”, kérdezte, valahányszor a cipőkkel megjelentem, rendszeres vásárlói voltunk a lómészárosnak, akárcsak ők, csak hogy nekünk mindig a vesepecsenyét tették félre, még a jegyrendszer idején volt ez, eleinte nevettem a „lóerős” viccén, de később már félve nyitottam be hozzá miatta, „kevesebb pohárköszöntő és több kenyér”, mondta egyszer a kocsmában hangosan, a fővárosban éppen magas vendég járt, nálunk meg zavarok voltak a kenyérellátás körül, egy hónapra ítélték feltételesén, ettől kezdve az anyja hazahozta a lapos, negyedliteres üvegeket, egyre gyakrabban, talán fél évvel élte túl a fiát, szívós, szúrós szemű és nagyszájú öregasszony volt, amíg csak fölöslegessé válva össze nem omlott... sorakoznak, egyre sorakoznak a halottak, mintegy anyám száján keresztül búcsúznak tőlem, szinte erőszakkal köszönnek el, a fülembé kiáltanak, méltóztassak még egyszer tudomást venni róluk, tolakodva még a halálnemüket is közlik velem, gutaütés, infarktus, szívasztma, agytrombózis, tüdőembólia és persze rák, rák, rák... Többnyire a nagyszüleim lehetnének, bár ott vannak már köztük a szüleim kortársai is, ők azonban inkább csak kisebb-nagyobb betegségekkel szerepelnek, vagy a családi problémáikkal, de még ha az én nemzedékemről vagy a nálam fiatalabbakról beszél is, rendszerint ez is az ő korabeliekkal függ össze, többnyire szülői szemléletet tükröz, tudom-e például, hogy Németh Pubi Kanadában van, talán fél éve költöztek ki, nagyon jól megy nekik, hanem azért az anyjával csúnyán elbánt, egyszer ugyanis már korábban kinn volt „terepszemlét tartani”, de erről az anyja mit sem tudott, azt hitte, csak Németországba ment, egészen az utolsó percig nem szólt neki. Ha nem halottak, hát eltávozottak...

Valahányszor hazamegyek, mindig kiderül, hogy elment valaki, gyerekkori játszó- vagy osztálytárs. Nem kell egyébként otthon maradnom, hogy erről halljak.

„Hát te nem tudad, öregem?, több mint egy éve már, persze bolond is lett volna az ő szaktudásával...”, vagy „most már megmondhatom...”; „elment”, „készül elmenni”, „úgy látszik, kifelé gravitál”, legjobban (?) „sajnos én nem mehetek”... Akadnak persze kivételek is, Fazekas Ádámmal is találkoztam egyszer, hosszú évek óta nem látam, mindössze annyit tudtam róla, hogy sofőr lett, azt hiszem, a kis Klárit kísérem haza Garics Laciékhoz, visszajövet köszönt rám, pillanatok múlva találtam csak rá az ismerős ismeretlensége mögött, nagyon megörült nekem, éppen a háza közelében történt a találkozás, be kellett mennem, bemutatott a feleségének meg a két kislányának, konyak, fekete, mindkét parkettás szobáját meg kellett nézmem, de még a konyhában is parkett volt és szőnyeg, „És, hogy főztök itt?”, mutattam a szőnyegre, „Hát szépen, vigyázunk”, nagyon büszke volt a házára, igaz, hogy régi anyagból építette, náluk az olajgyárban ugyanis lebontottak valami öreg csarnokot, alaposan megszenvedtek, amíg a téglákat megtisztították és hazahordták, de hát a család, a rokonság, majdnem mindent maguk csináltak; aztán arról beszélt, hogy amióta az igazgató sofőrje lett, sokfelé járt vele, külföldön meg itthon is, vasárnaponként is elviszi ide, oda, amoda, egy időben felirogatták ugyan a vörös számtáblás kocsikat, de aztán abbahagyták, úgy mondják, azóta, hogy egy olyan igazi „glavonja” kocsiszáma is a noteszba került, az illető persze mindjárt fölhívott valakit, a rendőrré meg „ráhúzták a vizes lepedőt”, azóta csend van, „behúzták a farkukat, ej de szépen behúzták”, volt valami cinkosan csatlósi öntudat a hangjában, ahogy erről beszélt, nem megy ő külföldre, dehogy megy, két öccse ugyan ott van, hát csak menjenek... Na és Gubacskó Bálint, nyilván ő se forgat a fejében ilyen terveket, Bödör Anti itthagytott házat tavaly vette meg, azaz a felét, mert egy likai mérnökkel osztozik rajta, „Szevasz, öreg fiú”, vágtam hátba a múltkor, „meg se látod a szegény embert”, később meg miután beültünk egy pofa sörre, „látom, remek színben vagy, hízol a nép zsirján”, egy pillanatra mintha azon gondolkozott volna, megsértődjön-e, „Hülyéskedek csak, ha nem tudnád”, kurta, kappanhangú nevetés volt a válasz, „nálad sose tudja az ember, tréfálsz-e vagy komolyan beszélsz”, „De hát ez így is van rendjén”, feleltem, „még csak az kellene, hogy ezt is tudd”, mondtam neki már olyat is, hogy szerintem vezetőknek nem szabadna élvezni az életet, méghozzá minél magasabb poszton vannak, annál kevésbé, vagyis a kádereket az élet örömeire alkalmatlan emberekből kellene összeválogatni, gyakran ugrattam így, őt is, másokat is, megfelelő kísérfintorok sáncai mögé húzódva, odahaza mintha „bátrabban” adnám át magam a „funkciugratás” örömeinek, jó néhányan az iskolatársaim voltak, meg nem is függök tőlük, pár napig mintha felszabadultabban érezném magam a szegleteikben gyerekkoromat őrizgető öreg házak között, vagy az anyanyelvibb légkör miatt is, persze egyfene, itt is, ott is ugyanazok a nyavalyák, öncsalás az egész, legszívesebben még a kis Klárral hülyéskedem, okvetlenül nyaralni viszem az idén, még ha miatta talán egy Henriette-et mulasztok is el, furcsa, hogy csak olyankor érzem fontosnak, ha már velem van, az első percekben csak kötelességből hangolódok rá, aztán belemelegszenek a játékba, elfelejtem, hogy nem is akartam igazán, érdekes, mintha nyoma se lenne bennem a fajfenntartás ösztönének, kamaszfejjel is többször gondoltam már, hogy az én kedvemért senkinek se kellene szülnie, sohase értettem, hogyan ke-

sereghet valaki az utócai elmaradásán, hogy az ő nemes fajtája ki ne vesszen, micsoda önhittség, persze férfiakra gondolok, nőknél ez más, senkitől se követelném, hogy a kedvemért ne szüljön, azt hinni, hogy csak a magunk imádtatásával tölthetjük ki a másik életét, ez még az előbbinél is nagyobb önhittségnek látszik, ezért tettem úgy, mintha örülnék a kis Klári jövetelének, pedig csak annyit éreztem, hogy éreznem kellene valamit, talán egy kis félelmet éreztem még, emlékszem, a szülészeti osztály folyosóján is az jutott eszembe, hogy fölösleges terhet vállaltam, írói szokimondásomat veszélyeztetőt, na persze, a vértanúálmaim, ábrándoztam én már arról is, hogy eltömik a szobám kéményét és Zolához hasonlóan füstmérgezésben végzem... Egyszóval a kis Klári, főleg olyankor jut eszembe, ha hasonló korú kislányokat látok. Például a motelban is...

Két fürge, örökmozgó kislány. Valószínűtlenül tarkának, színesnek tünnek a lámpafényben.

Egyikük talán nyolc éves lehetett, szőke kis lófarokkal, paprikavörös blúzban és kénsárga szoknyában, a másik ötévesforma, búzavirágkék pulóvere sehogy se illett fehér alapon piros pöttyös szoknyácskájához, vastag fekete hajfonatai nyugtalanul röpdöstek a feje körül, hol előre, hol hátra kerültek; szüntelenül ott mászkáltak az asztalok között, felbukkantak, eltűntek, újra előkerültek, nem látszottak testvéreknek különben, szórakozottan őket figyeltem egy ideig, még azután is, hogy Stanojević, a „Veľepromet” üzletvezetője az asztalunkhoz ült, szintén valami társasággal volt itt, épp csak átugrott hozzánk, elnézést, de Dér Sanyival lenne megbeszélőnivalója, hallotta ugyanis, hogy Sanyi gyakran fordul meg Szegeden, ahol olcsóbban lehet kéttarifás villanyórához jutni, ő viszont ismer egy belgrádi pasast, aki húszezer régiért ellátja a szükséges hivatalos jelzéssel, amennyiben tehát Sanyi hajlandó lenne egyszer együtt menni vele, nagyon hálás lenne, nem ismeri a járást, meg persze a nyelvet se, később egy szovjetunióbeli társasutazásról mesélt, érdekes volt, de azért Leninből sok volt egy kicsit, „na kraju mi je već bilo dosta od njega”, nem maradt túl soká, fél óráig talán, de mikor Benedek Csibit észrevettem, azt hiszem, az asztalunknál ült még.

Akkor érkeztek, távolabb telepedtek le, csak mikor az apja alacsony köpcös alakját megláttam, bizonyosodtam meg, hogy csakugyan Csibi az, ott volt az anyja is, meg a vékony, szőke kamaszfiús férjecskeje, afféle családi kiruccanás lehetett, talán a hajszíne miatt se ismertem rá mindjárt, ezúttal fekete volt, a sötét szeme és a barnás bőre alapján ítélve alighanem most eredeti színűre festi a haját, volt már platina-, arany- és búzakalászszőke, szalma- és citromsárga, sőt kékesfehér, két éve „az én időmben” viszont sötét bronzvörös, röpke eset volt csak, feltehetőleg közvetlenül Dér Sanyi után következtem, ő is ismertetett meg velem, maga is csak futóvendég volt Csibinél, attól tartok, nem merte tovább folytatni, Csibi ugyanis szívesen viselkedett kihívóan a feleségeivel szemben, fenyegették már vitriollal is, Sanyi meg igyekszik épségben megőrizni a családi légkört, nyilván ezért szakított vele, illetve hagyta abba inkább, mert Csibit csak abbahagyni volt szokás, vagy ő hagyott abba másokat, egyszóval a különbejáratú szobájában Sanyi is csak egyszer kétszer járt, ez a szoba, ez is a nevezetességei közé tartozott, épp csak először nem volt szerencsém vele, Csibi szinte azzal kezdte, hogy szobafestők dolgoznak náluk, pillanatnyilag valamennyien együtt alszanak,

jött volna hozzám is, csak hogy nekem semmi kedvem se volt rá, Stolznó jelenléte idegesít, gyakran mások is jönnek hozzá tévét nézni, azt hazudtam hát, hogy nem tűri az ilyesmit, azt hittük, szép este lesz, Csibi a folyópart felé kanyarodott, bezötyögött a fűzesbe, leoltotta a reflektorokat, ekkor vettük csak észre az esőcseppeket, nemsokára dobolni kezdtek a kocsi tetején, egész éjszaka zuhogott, kényelmetlenül, lehetetlen helyzetben szorongtunk, hamarosan szinte elviselhetetlenül meleg lett idebenn, és a kocsi belseje a kigőzölgésünkkel telt meg, az eső miatt még az ablakot is csak pillanatokra ereszhettük le; ennek ellenére ritka ünnepi formába lendített, végig kezében tartotta a vezérszólamot, erősen közepes kannak tartom magam, de talán még egy kőszoborba is képes lett volna mindig újra és újra életet verni, hajnali kettő után gyújtotta be a motort, alig tudtunk kikecmeregni a sárból, kiszáradt a szánk, Csibi kijelentette, hogy „meghal” szomjan, csináltunk egy kis kitérőt a motelig, de már zárva volt, így a restibe mentünk, konyakot ittunk szódával, alig néhányan voltak csak, a szomszédos asztalnál három húsz év körüli srác ült, észrevették Csibit, összevigyorogtak, „Gle, gle, Čibika, bogati”, állt volna föl kissé ingatagon egyikük, egy farmernadrágos, na még csak ez hiányzik, gondoltam, szerencsére a másik kettő visszatartotta, Csibi előzékenyen hazafuvarozott, dögfáradt voltam, de a zuhanyozástól kissé magamhoz térve, láttam, hogy már lefeküdni sem érdemes, erőszakkal tartottam nyitva a szememet, alig vártam a Stolznó kávéját. „Ejnye, ejnye, az én rossz fiacskám lumpolt máma, nézze meg az ember” toltá elém végre úgy hét körül, de az iskolában is három vagy négy feketét fizettem be Szilágyi Nusinak, éveken át töltötte be a hivatásos kávéfőző szerepét, egész délelőtt kótyagos voltam, figyelmem szertegurult, valamennyi osztályban nyelvtanórát tartottam, tanulóim ismerték már ezt a szokásomat, tudták, hogy mindig így teszek, ha „rosszkedvű” vagyok, ha mást nem is, hát az irodalmat mégiscsak tisztetem, világért se adnám le szárazon, léleketlenül, elmaradtak azonban a szokásos felvillanyozó szóvicceim is; kissé hülyének tűntem a magam szemében, idegesít, ha nem érzem szellemi képességeim birtokában magam, már ekkor arra gondoltam, hogy Csibivel nem folytatom tovább. Mégis összejöttem vele még egyszer, ezúttal a szobája frissen festett falai között, nem egészen úgy alakult az éjszaka, ahogyan vártam, talán mert éppen vártam, és hát az agyam, az én bármit is nem megbolygatni képtelen agyvelőm... nem emlékszem már, hogyan is kezdtem el, csak a válasza maradt meg, „Azt hiszed, nem tudom, hogy nem vagyok normális?”, „Hülyeség”, mondtam erre, „egyáltalán nem érzem fontosnak, hogy valaki normális legyen, nem is szeretem a normálisokat”, sajnáltam már, hogy nem tudtam ellenállni a vesékbe túró szenvedélyemnek, ha már itt vagyok, vegyem olyannak, amilyen, kissé kényszeredetten kezdtem el simogatni újra, és utána is igyekeztem gyengéd lenni, rendszerint merő tisztességtudásból is végigcsinállok egy kis utójátékot, még ha ez részemről üres rituálé csupán, agyamról legtöbbször pillanatok alatt oszlik el a köd, áramkörei nyomban a maguk autonóm pályáin indulnak el, egyszerre idegennek érzem a másikat, azaz ráébredek az idegenségére, szó sincs undorról, csupán az egyensúlyérzésem indul ellentámadásba, komikusnak tűnök a magam szemében, nevetségesnek érzem percekkel előbbi hevülésemet, meg a másikat is, belső bosszú ez talán, amiért az imént még tündérlánnyá, isten-

nővé, megszentelt edénnyé válhatott, főleg olyankor, ha minden, csak nem az, bizonyára akarom leplezni, ezért sutogtam jól kiszámított cirógató szavakat Csibi fülébe is, de még később is tovább lovagolt a „nem normalisságán”, halk duruzsolással úgy beszélt róla, mintha csak valami jelen nem lévő harmadikról lenne szó, mert hát az mégse normális, hogy ő minden nadrágtól megbolondul, a férfiak meg mintha röglön megéreznék, mi rejlik benne, voltak, akik megkergültek tőle, jócskán kapott tőlük verést is, megöléssel is fenyegették már, „és hát én is, néha szörnyen undok tudok lenni”, a szülei például, főleg az anyja, mindent megtennének érte, mások már úgy kivágták volna, hogy a lába se éri a földet... volt egy korszaka, amikor pár hétig egyáltalán nem aludt otthon, egy ideig egy kocsmai harmonikással élt együtt, aki tíz nap múlva kirúgta, de azután se ment haza, hol itt aludt, hol ott, amíg csak a szülei könyörögni nem kezdtek, hogy térjen vissza, ekkor zsarolta ki belőlük a különbejáratot, meg a kocsit is, azóta végleg megtörték, és tulajdonképpen nem jó, hogy ilyen, egyáltalán nem, emiatt nem ment a tanulás se, a kereskedelmiből is kimaradt egy év után, egyesekkel volt tele már a félévi bizonyítványa is, állással is hasztalan próbálkozott, pedig az apja többször is megpróbálta elhelyezni, hiába, ott is... (na persze, gondoltam közben, irodai tündérként is csak bizonyos körülményekkel lehet érvényesülni) és hiába próbált meg kitartani is valaki mellett, pedig megpróbálta, higgyem el, többször is, „Te biztosan tudod, amikor volt az, amikor a boszorkányokat égették?”, ja persze, a középkorban, hát akkor őt biztosan megégették volna. „Más korban viszont szentnek kijáró tiszteletben lett volna részed”, mondtam erre, valóságos kis előadást tartottam neki az ősi kultúrák szakrális prostitúciójáról, Mezopotámiáról, Indiáról, a görög hetérákról, aztán a primitív népek szokásairól, különféle összeolvasott dolgokat szedtem elő, olyasfélét, hogy míg a pápuák lányai teljesen szabadon élnek, addig egyes beduin törzseknel az anya kötelessége elvágni a teherbe esett lánya nyakát, hogy bizonyos Etiópiában élő törzsek férfiai bevarrják az asszonyaikat, ha hosszabb útra mennek, az eszkimók viszont a feleségükkel is megkínálják a vendégeiket, „Nahát akkor majd egy eszkimóhoz megyek, olyanhoz, akihez sokan járnak”, nevetett, volt humorérzéke, egészen jól elszórakoztattam, később attól melegegett be újra, hogy én milyen okos vagyok, azt hiszem mindenkiben talált valamit, ami ajzószerre vált benne... Bizonyos együttérzéssel hallgattam a vallomásait, azaz a fecsegését inkább, bár a szenvedése, a szerepjátszási szükséglete valahogy őszintének hatott; kicsit hadaró szavát hallgatva, meg még utána is, többször azon tűnődtem, vajon hol rejlenek Csibi „csibiségének” gyökerei, csalódásban, rossz kezdetben, vagy egyszerűen „biológiai kurva” csak, alighanem mégis az utóbbi, úgy hallottam, már az általánosban is afféle kis Lolita volt, egy tornatanárt állítólag miatta ítélték el, arra is gondoltam, hogy rendszeresen ezeket az ágybeli szeánszokat, következetesen „megértem”, nem kezelem ringyóként, de féltékeny szerelmesként se bánok vele, szükségletté fejleszttem benne ezeket a vallomásos együttléteket, idővel talán egyfajta gyóntatóként láncolhatnám magamhoz, talán még azt is megtudhatnám tőle, milyen volt Pisti az ágyban (mert persze Pisti se hiányzik közülünk, szép számú és ütőképes kis szabadcsapatná szerveződhetnek), kifürkészhetném, mi az, ami Zsuzsát hozzáköti, intim megnyilatkozásai birtokában akár még neveltségessé is tehetném, legérzékenyebb

pontján találhatnám, mert a Pisti-félék mindenekelőtt ott sebezhetőek, precízen beirányzott ágyúval venném célba, mint Napóleon a Szfinx orrát, persze ez is csak afféle „belső irodalom” volt, sokkal jobban szeretem a független lebegésemet, semhogy ilyen perverz rögeszmék megszállottja legyek, és hát Csibi a bőre szegfűszegillatával, a derekam köré kulcsolódó combjaival és a fáradhatatlan fenekével talán még az erősebb fél is lehetett volna, lehetséges, hogy mégsem bírtam volna a másokkal való osztozkodást, semmi kedvem se volt bármi szerelemszerűt érezni iránta, csak mert időnként lefekszem vele, ismerem magam, tudom, hogy nem vagyok képes olyan ésszerűen rendezni a dolgaimat, ahogy elvárom magamtól, alighanem a gazdátlanul keringő, kötődni kész szabad vegyértékeim babrálják ki velem, csakhogy én nem kívánok olcsó vagy hisztérikus kis ágybamarcsákat a képzeletemtől felcicomázva látni — vagy olyat, aki egyszerre ember és nő, intellektus és spontaneitás, szövetséges, fegyver- és munkatárs, de játszópajtás és szerető is, vagy akárkit, de hideg fejjel, kívülállón, bárkivel helyettesíthetőn, épp csak hogy jóllakassam magam, nem tűröm a hülye pólusom uralkodását, időnként koncot neki, aztán pofa be, ezért tépek szét már az elején minden kapcsolatot, nem is mindig tudatosan, „mindannyiunk Milicájával” is például... emlékszem, ahogy másnap délelőtt, vagyis a Frankfurtban rokonlátogató Stolzné szobájában töltött éjszaka után, pár percre magunkra maradtunk a tanáriban, odajött, hozzám törlekszedett, láthatóan kész lett volna egy kis improvizált nyalakodásra, én azonban kedvetlenül valami olyasmit mondtam, hogy mindennek megvan a maga ideje és helye, szegény Milica, mintha arcul csapták volna, sértett királynővé merevedett, persze valóban ki nem állhatom, ha benyitok és éppen ölből ugrik le valaki, de aztán arra gondoltam, na lám, legalább vége, nem kell törnöm a fejem a befejezésen... Ami viszont Csibit illeti, örültem, hogy itt a szünidő, rövidesen elutazhatom... A másik kettő közül különben Dér Sanyi vette először észre.

Később, azután már, hogy Stanojević elment az asztalunktól.

— Na nézd csak, a Csibi — hallottam Sanyi hangját —, mostanában igazán ritkán látni valahol.

Erre aztán Pisti is felfigyelt, róla kezdtek beszélgetni, ismételten csodálkoztak, hogy itt látják. Lényegében arról folyt a szó, amit már tudtunk Csibiről, hogy amióta férjhez ment, alig látni valahol, úgy látszik, kitombolta magát, van ilyen, hogy alighanem a Csibi apja vette kezébe a dolgokat, ő beszélt volna rá ezt a zöldfűlüt, ideje volt már, hogy csináljon a lányával valamit, a srác meg, úgy látszik, teljesen beléesett, vagy lehet, hogy csak rájött, milyen jó vásárt csinál, semmiképp se rossz üzlet ilyen házba beülni, állítólag nagyon is jól megy az öreg Benedek órás- és ékszerészüzlete (egyesek szerint Mehmeddel is mindenféle üzletei vannak, tőle szerzi az aranyat), a fiú meg akkor munka nélkül is volt, nyilván az állást is Benedek papa szerezte neki... És hát Csibi egy időben bukott rá, lehetséges, hogy általában bukik a szűz fiúkra, könnyen meglehet, hogy ezt a kölyköt is ő avatta be. De azért kíváncsiak, meddig tart ki mellette, ha ugyan eddig is kitartott már. Nagyjából magam is hasonlókat gondoltam róla, korábban, meg ott a motelban is, miután Csibit észrevettem, de inkább hallgattam, később kapcsolódtam csak a beszélgetésbe.

Nem tudom pontosan, mikor és arra se emlékszem tisztán, mit melyikünk mondott éppen.

— Csak tudnám, hol találta ezt a szerencsétlent. Szinte sajnálom szégyén hülyét.

— Ismered?

— Autószerelő. A „Motoremont”-nál dolgozik.

— Beszéltél vele valaha is?

— Nem én.

— Nahát akkor . . .

— Mit „nahátozol”?

— Honnan tudod, hogy hülye?

— Na hallod? Aki ilyet elvesz, ugyan már . . .

— Az előbb azt mondtad, egészen jó vásárt csinált.

— Más értelemben. Tényleg nem csinált rossz üzletet. Csakhogy az én gyomrom az ilyet sose venné be.

— Na persze, a gyomrod . . .

— Így van . . . És nézd meg a képét.

— És te?

— Én? Mit én? Hogyhogy én?

— Hát úgy. Szépen. Tulajdonképpen rég meg akartalak már kérdezni, hogy viseli el a gyomrod a saját baromképedet.

— Tessék? Nem értelek . . .

Halkan, nyugodtan beszéltem, hangom sehogy se volt összhangban a szavaimmal, valószínűleg ezért nézett rám annyira értetlenül, ezért tűnt úgy, hogy rég szeretném ilyennek látni az arcát, vagy úgy általában is egy ilyen arcot, ahogy megmered, elsápad, éppen a legmagabiztosabban és legtermészetesebben önelégült véleménynyilvánítás után, nem, nem hiszem, hogy ennek bármi köze is lett volna a Csibi újdonsült férjéhez, igazán nem néz ki valami nagy lumennak, viszont, hogy Pisti egyáltalán hülyének mer nevezni valakit . . . úgy is mondhatnám, hogy „Quod licet”-alapon bőszerűtem föl, emlékszem, volt a félbehagyott utópisztikus regényemnek egy részlete, egy becsületsértési per, ahol a felperes azért perli az alperest, mert az lehülyézte, mire a bíróság mindkettőjüknél intelligenciavizsgálatot, azaz „általános személyiségvizsgálatot” rendel el, és mert az alperes bizonyult értelmesebbnek, elutasítja a felperes panaszát, sőt megbünteti, amiért az őt megillető sértés ellen tiltakozni mert, elég mulatságos kis részlet volt, lehet, hogy ez is közrejátszott, de a lényeg talán csak az, hogy Pisti iránti utálatom ebben a pillanatban érte el a kritikus szintet és vált a pofája végképp elviselhetetlenné, ha revolverem van, talán azt rántom elő, s úgy lövöm le, unottan, vagy legalábbis unottságot szimulálva, ahogyan egy legyet csap agyon az ember, hamar észbe kaptam különben, nyomban azután, hogy Pisti arcán fölpiroslott az öt ujjam nyoma, talán már a csattanás is kijózanított vagy Dér Sanyi bárgyúságig elképedt húsos arca, legszívesebben hangosan kacagtam volna, úgy nézett rám ijedten, miközben két, összecsapásunk közé feszülő karja szétnyúlt az asztalunk fölött. „Na mi az, megbolondultál?”, kérdezte, „Valószínűleg”, eresztettem le másodszor is ütésre emelt karomat, szótlánul mentem végig az asztalok között a felém forduló arcok kereszttüzeiben, sietve menekültem, mégis valahogy diadalmasan könnyűnek éreztem magam, mint aki kiürült, nyomás alól szabadult, túljutott a zeniten, az orgazmuson, világos, persze, az történt, aminek tör-

ténnie kellett, előbb vagy utóbb, de elkerülhetetlenül, és ha nem Pistit ütöm meg, hát valaki más, Čavlet vagy Kozomarát, ugyanilyen stílusban, azután, hogy megkérdeztem tőlük, miért hiszik, hogy jogukban áll tönkretenni azt, amiért valaha meghalni is készek voltak, ez lett volna az igazi, sajnos nem sikerülhet minden tökéletesen, igen, egyszer mindenképpen cserben kellett, hogy hagyjon a mimikrim, hacsak nem akarok egészen hozzá hasonlítani, belül is azonosulni vele, ez lett volna a vége, ha még soká folytatom. Fűtőrészve mentem az úton, majdnem szökdecselve, mint valami hosszú szobafogságból szabadult boldog kisgyerek, Hajdú Pisti bordó Fiat—1100-asa talán tíz perc után robogott el mellett, külön élveztem, ahogy mindketten vetnek rám egy-egy pillantást, arcukon továbbra is ott az elképedés, de még később is az egész négy kilométernyi gyalogút alatt is ilyen könnyed lebegő állapotban voltam, még a regényemet se sajnáltam, bármennyire tudtam is, hogy befellegzett az ipari kémkedésemnek, befurakodási kísérletem véget ért, mielőtt még igazán bennfentes lehettem volna és alaposan megismerhettem volna a klikkek kis játékait, birtokába juthattam volna az egész brancs természetrajzának, hogy olyan regényt írjak róla, amelyet még senki sohasem, kívül rekedtem, na nem azért, mert uram isten, mi történt, elvégre azt magyarázhatnám részegséggel, idegkimerültséggel, más szalon is megkísérelhetném a kapaszkodást vagy akár városban is, ahol nyilván ugyanez a kép, hanem mert cserbenhagyott a híres önuralmam, és ami egyszer megtörtént, megeshet máskor is, bármikor kiborulhatnak. Mindegy, nem számít... és még ha megírom is, mi más lett volna ártatlan, nevetséges kis pofonocskánál. Még csak az ujjaim nyomát se viselte volna utána senki.

Amikor Weigl Berci először eszembe jutott, azt hiszem, a kaput nyitottam éppen.

Weigl Berci, persze, Kosztolányi Motorcsónak című novellájának hőse, érdekes, hogy még a nevét is megjegyeztem. Szegény, sokgyerekes, rosszul fizetett tisztviselő. Éveken át kuporgatott pénzén motorcsónakot vesz, aztán semmi se bántja többé. Bármilyen baj érje is, csak arra gondol, hogy neki motorcsónakja van. Csakhogy nekem nincs, nem is volt, mindössze előlegeztem magamnak a rá gondolást. Mindent a leendő írószámra tettem föl, mindent ennek rendeltem alá. A munkámat, a barátságaimat, a szerelmeimet. Szándékosan téptem el minden kapcsolatszálát, tenyésztettem magamban a kívülállást, ha úgy tetszik, az elidegenülést. Lebegni akartam, egyfajta swifti, voltaire-i, shaw-i, dürrenmatti rálátás magasztalásról letekinteni, itélni elevenek és holtak fölött. Beleszerettem egy magatartásba, anélkül, hogy tisztáztam volna, elég erős vagyok-e hozzá.

Úgy látszik, hiányzik belőlem valami. Talán a bátorság csodás lehetőségeimet silány megvalósulásra cserélni föl. Képtelen vagyok a jövőt jelenre váltani, rettegek, hogy semmim se marad, titokban mindig is éreztem önmagam csődjét. Ezért bújtam álruhába, ezért halmoztam a jegyzeteimet is. A haladék kedvéért.

Hiszen eleget tudok, nem? Isterem a világot. Ha lenne regényem, már rég meg kellett volna írnom.

Nincs regényem. Nem is volt. Nem is lesz soha.

Na és? Hát aztán?

Csakhogy képes leszek-e lemondani korunk egyetlen nagykorú létformájáról?

Képzelt íróságom belém fészkelte magát. Meg se lehetek nélküle.
Legalábbis nem itt. Távolabb talán inkább.

Ott állok be a sorba, ahol könnyebben lehetek, aki sohase akartam lenni, de aki valóban vagyok. Ott leszek otthon, ahol idegennek kellene lennem.

Mert ezt a világot csak megírni szerettem volna.

Ezt a világot csak megírni lehet.

Megírni tettek helyett.

Megírni tétlenség helyett.

Sírás helyett, dühöngés helyett.

Arculköpés helyett, pofon helyett.

Seggberúgás helyett.

Hülye pofák szétverése helyett.

Gyilkosság helyett, legyintés helyett.

Hallgatás helyett, üresség helyett.

Vegetálás helyett, tenyészés helyett.

Megírni anyanyelvüket török helyett, anyanyelvüket elfelejtőknek.

Anyanyelvet elfeledtetőknek.

Kocsi-, családi ház-, és villatulajdonosoknak.

Kocsiról, házról, villáról álmodóknak.

Még csak nem is álmodóknak.

Betévő falatért küzdőknek, tengődőknek.

Külföldre távozóknak.

Visszatérőknek és vissza nem térőknek.

Visszavágyóknak és vissza sem vágyóknak.

A halottaknak.

Élve vagy halva születendőknek.

Abortáltaknak és egyéb meg nem születőknek.

A meg sem fogamzottaknak.

Megírni szélirányban vizelőknak.

A „ne szólj szám, nem fáj fejem” egyedül üdvözülő híveinek és fej-
fájós kárhozottaknak.

Megírni írástudatlanoknak.

Vak szemeknek, süket füleknek.

Világtalanoknak, süketnémáknak.

Idiótáknak, vízfejűeknek.

Tökfejeknek, seggfejeknek.

Fafejeknek, betonfejeknek.

Fejreejtetteknek és fejvesztetteknek.

Fejetlen fejeseknek.

Vállalati igazgatóknak.

Különböző rangú és rendű elnököknek, alelnököknek és titkároknak.

Titkárnöknek.

Menyasszonyaiknak, feleségeiknek, leányaiknak, szeretőiknek.

A jó édesanyjuknak.

Az úristennek.

Atya-fiú-szentléleknek, ámen.

Szent Ferencként a madaraknak.

Orpheuszként a köveknek.

A sóhivatalnak.

Megírni, vagy megszökni tőle.

Hangom az izgalomtól sipítóssá vált, ahogy anyámat hívtam.

— Nézd csak, nézd, púpostevék.

— Ugyan már . . .

— De igen. Gyere gyorsan.

— Nahát, tényleg . . .

Csakugyan tevék voltak, két pár kétpúpú teve egy-egy nagy sátoros kocsi előtt, képről ismertem rájuk. Akkor láttam először tevéket életben és azóta se kocsit húzni. Bivalyokat is láttam, palaszürke bőrükön fényesen csillogott az esővíz.

Napokon át zuhogott az eső ezekben az ólomszürke szeptember végi és október eleji napokban, sűrű, egyenletes esőfüggöny kapcsolta az eget a földhöz, kitartóan, megátalkodottan esett, bekényszerítve a négy fal közé, tanítás se volt már, menekülteket szállásoltak el az iskolában is, mi mást tehettem volna, mint hogy kibámultam az ablakon és a szekerek véget nem érő vagy meg-megújuló sorát néztem, szekerek vonultak át a városon, tengelyig latyakos kerekeikkel zötyögtek a sárral telehorodott, víztől fekete macskaköveken, hasig sáros, kimerült lovak, ázott emberek, ládák, bőröndök, utazókosarak, batyuk, üstök, konyhakredencek, tűzhelyek, gyerekek fejére borított takarók, lópokrócok, saroglyához kötött értetlenül bámuló tehének; szüntelenül növekvő pániktól üzött hógörgetegként mentek, egyre mentek nyugat felé az ukrainai, moldvai, romániai, bánáti németek, magukkal ragadva a bácskaiai egy részét is, Wiesenmeyer az r.-i birtok teljhatalmú komisszárja is ezekben a napokban indult el, azazhogy épp csak átkelt a folyón, mindössze a legközelebbi faluig jutott el túl a szülővárosomon, állítólag túlságosan megrakta a szekereit, bognárhoz, kovácshoz rohángált, de mire az eltört kereket megjavították, utolérték, R.-be vitték vissza, hogy aztán a hasán ugrálva tapossák ki belőle az életet, de nemcsak a németek mentek, sokan talán maguk sem tudták miért, alighanem Józsi bácsi se, érdekes, hogy a feleségére, a kövér Irén néniére jobban emlékszem, párnás, fehér, vastag, ékköves gyűrűkkel megrakott keze valahogy jobban elem rajzolódik, „Van sütemény?“, nemegyszer állítottam be ezzel hozzájuk, hamar megszoktam, hogy valahányszor megjelenek, mindig sárga és rengő krémes piték, több emeletes tortaszletek vagy fehér belsejüket nyálcsordítón kibuggyantó „saumrolnik“ kínálják magukat, esetleg tejszínhabbal tetézt földicper- vagy málnahalmok, de a legrosszabb esetben is akadt mézes csók vagy aprósütemény, nem tudom, vajon Irén néni súlyos, túldúsított konyhája oka volt-e a kövérségének, vagy csupán jellegével, stílusával alkalmazkodott hozzá, „jaj de nagy púpjá van az Irén néni-nek“, mondtam neki egyszer, aligha voltam több négy- vagy ötévesnél, egy pillanatig nézett rám, ezután értette csak, hogy ez a mellére vonatkozik, és kezdett visítani a nevetéstől, hájas teste sokáig hullámozott még, nyilván a gyermektelensége miatt úgy oda értem, mai fényképeim még kövérebbnek látszik, szinte elképzelem, ahogy minden lépésnél szusszan egyet. Józsi bácsi alakja mintha jóval elmosódottabb lenne, talán mert kevesebbet volt otthon, úgy emlékszem, jóképű barna ember volt, és gyakran nagyokat nevetett, voltak azonban olyanféle bölcselkedő sóhajai is, hogy „hja, a baj, az nem vaj“ vagy „a parancs, az nem narancs“, egyszer meg — valószínűleg be volt csipve egy kicsit — a

„Tejfel toronyról” mesélt nekem, arról, hogy Párizsban van egy háromszáz méter magas torony, amit „azok a buta franciák” Eiffel torony-nak neveznek, pedig az igenis Tejfel torony, mivel a tetején tejfelt árulnak, legjobban mégis a loviaira emlékszem, leginkább miattuk szerettem hozzájuk járni, talán még az Irén néni süteményeinél is jobban, mindig kimentem az istállóba, nehéz, kövér, barázdált farú lovai voltak, súlyos patáik hangosan csattogtak a kövezen, felül csúcsban végződő párnázott nyakhámmal és láncistránggal húzták a papírszakokkal megrakott társzekereket, apróra metélt szárított káposzta, sárgarépa, petrezselyemgyökér volt ezekben a zsákokban, a megszállás alatt egy időben a hadsereg számára is fuvarozott, emlékszem, egyszer egy ilyen társzekeré elakadt valamelyik mellékutca mély sarában, a kocsis meg ahogy káromkodva verte a lovakat, ostorával véletlenül egy papírszakot is eltalált, s a fehér petrezselyemszeletkékk hópehelyként szerterepültek, Józsi bácsi mindig nagyon dühös volt, ha az emberek a lovait verték, „előttem nem merik őket bántani”, mondta egyszer, máskor meg a nagyapámmal néztük megint csak egy elakadt társzekerét, „Megmondom a Józsi bácsinak, hogy a Péter bácsi veri a lovakat”, jegyeztem meg, ám a nagyapám azzal intett le, hogy „nem kell árulkodni, van a Péter bácsinak így is elég baja”, szegény nagyapám, kis verseket írt nekem annak idején, afféle verses meséket a sétabot és az esernyő házasságáról (természetesen a sétabot volt a férj és a „szoknyás” esernyő a feleség), egy kiskutyáról, amelyik egymás után magyar, német és szerb házba került, úgyhogy „három nyelven is megtanult”, legjobban talán a „Repülünk” című versére emlékszem, több sora is a fejemben maradt, „úgy csillognak, mint sirályhad”, gyakran bögött fel a sziréna akkoriban, naponként húztak el fölöttünk a gépek tompa morajjal, apró ezüstös pontocskákként, többnyire a kertünkéből néztem őket, sose mentünk a pincébe, és valóban, a mi kis városunkat egyszer sem bombázták, ezekről a gépekről szólt a vers, arról, hogy az ember mindig is repülni szeretett volna, ám most... „átokká vált a tudomány legszebb találmánya”, ez volt a vers zárósora, aztán „A Sztréla élete folyása”, ez meg egy kozák lóról szólt, ahogy a háború sodrával idekerül, „itt egy buta golyóbis szívét fúrta által; s hazájától messzire, kinyúlt, merev lábbal”, ilyen verseket írt nekem a nagyapám, ő mesélte először az Iliász és az Odüsszeia tartalmát is, és nekem nem a hős Achilles tetszett igazán, hanem a furfangos Odüsszeusz és a „trükk” a falóval, pedig ahogy mesélte, „és akkor kijöttek, a trójaiakat öldösték”, mintha ezzel is a háború ellen beszélt volna, többször mondot olyat, hogy az emberi butaság okozza a háborút, ő szoktatott rá, hogy minden rosszat a butasággal hozzak kapcsolatba, miatta vált szememben a butaság szubsztanciává, örök győztesse, amivel szemben mindent megengedett, az az érzésem, hogy nem szerethette különösebben Józsi bácsit, túlságosan is különbözött tőle (anyámban, azt hiszem, sokkal több van belőle), nem emlékszem, hogyan is reagált a távozására, csak az apámra emlékszem. „Ha jönnek, hát itt lesznek”, ez az oroszokra vonatkozott, Józsi bácsi meg: „És te ezt csak így mondod?”, azok közé tartozhatott, akik valami „csajkarendszertől” félték, de talán Irén néni-nek is része volt abban, hogy megrakta az egyik társzekerét, úgy tudom, a szállítóvállalatát is az ő hozományából alapította... Németországból jelentkezett talán egy év után, de aztán hosszú időre megint elhallgatott, és az újabb levele már kintről érkezett — ekkor már újra szállítóvállala-

lata volt, tíz-tizenkét teherautóval. Később megszoktuk, hogy időnként kihív bennünket. Aztán már csak engem hívott inkább.

Hosszú, keskeny, fehér boríték, hetek óta állt már ott a repedt márványórának támasztva; nem hiszem, hogy útban hazafelé egyáltalán gondoltam volna rá. Mentőövnek meg csak azután tűnt, hogy a kezembe vettem.

Háromnegyed tizenkettő volt, fáradt voltam, mégis éreztem, hogy a történetek után az alvásból aligha lesz egyhamar valami, és egyszer mégiscsak válaszolni kell, miért ne, csak hogy csináljak valamit, szokásos mentegetőzéseimmel kezdtem, az az előnye az efféle késleltetett válaszlásnak, hogy a fél levelet a magyarázkodás töltheti ki, elnézést, Józsi bátyám, rengeteg dolgom volt, azaz, hogy nem akarom eltúlozni a dolgokat, mivel az igazat megvallva, előbb is időt szakíthattam volna, viszont „tetszik tudni, hogy van ez”, a levélíráshoz hangulat is kell, meg hát őszintén szólva (ó áldott töltelékszavak!), ami az ismételt szíves meghívását illeti, sokat töprengtem rajta, sajnos az a fajta ember vagyok, aki ilyen nagy dologra nem könnyen határozza el magát, ezért lepődik meg talán, amiért köszönettel elfogadom, egyszerre valahogy nagyon elegem lett ebből az egész... itt egy kis időre megállt a golyóstollam, több jelző is eszembe jutott, ám végül a „vircsaft”-nál kötöttem ki, így „magyarosan”, nem „Wirtschaft”-nak írva, na lám, ez az, nem hiszem, hogy valaha is használtam, de olyan jó öreg polgári szó, idős emberektől hallottam csak, nyilván a szájuk ize szerint való, „egyszerre nagyon elegem lett ebből az egész vircsaftból” írtam, a többi szinte magától ment, „amennyiben tehát Józsi bácsi ajánlata még mindig fennáll, örömmel lépnék munkába a cégnél, azt se bánom, ha egy teherautó vezetését bízva rám”, írás közben szinte el is képzeltem magam a volán mellett, végtelen kiégett pusztaságon át robogok, ingemet, valahányszor megállok valahol, mindig vízbe áztatom, fejemre is vizes zsebkendőt kötök, nem tudom már, hol is olvastam, hogy ez a legjobb védekezés a hőség ellen, kétoldalt kaktuszcsoportok maradnak mögöttem, eukaliptuszok és más furcsa fák, még a nevüket se ismerem, kengurut is látok talán és persze juhnyájákat, marhacsordákat, „kérem tehát, Józsi bátyám, tegye meg a szükséges lépéseket, természetesen én is ezt teszem...”, „ne haragudjon, hogy ezúttal nem részletezem, mi késztetett erre az elhatározásra, túl bonyolult lenne elmondani, máskor talán inkább képes leszek rá...”, aztán „Iren néninek szeretetteljes kézcsókom, bizony még nem felejtettem el a habostortáit”, üdvözet, csók, ölelés, „Mr. Joseph Matthew” (eredeti családnevét, a „Máté”-t, nyilván azért változtatta meg, mert azt ott mindenki „Mét”-nek ejtette volna), „3537, Cunningham Street, Adelaide, South Australia”, írtam a borítékra, aztán még egyszer „Australia”, nyilván a leghülyébb postahivatalnok is tudja, hogy Dél-Ausztrália Ausztráliában van, de hát a rend kedvéért... néztem a borítékra, egyre néztem rá, tíz percig is bámultam talán.

Odakint Geiger-számlálóval keresek majd magamban valami honvágyfélélt. A leghülyébb érzést, ami csak létezik.

És ha rátalálok? Ha kiderül, hogy nem bírom ki?

Azt mondják, egyszer kell visszajönni csak, hogy többé ne kívánkozzunk vissza.

Kicsire zsugorodott a földgolyónk, bárhonnan vissza jöhetünk.

Csakugyan, miért? Érdekes is lenne talán.

Mondjuk, úgy három év múlva. Öt vagy tíz év után.

Megnézni, hol tartunk, á, szerbusztok, hogy vagytok? csináljátok még?, igen?, nahát ez derék, mert ha már elkezdtük, nem hagyhatjuk abba, nem is szabad talán, és mintha most rendesebben csinálnátok, helyes, nagyon helyes, kitelne tőlem ez a pimasz vállveregetés, de az őszinte öröm is, úgy látszik, gyógyíthatatlan vagyok, csak azért látom sötéten a dolgokat, mert remélem, hogy kellemesen csalódhatok, nyilván ezért hiszem, hogy kicsit még várhatnak is, hamarosan történnie kell valaminek, okvetlenül csinálnunk kell valamit, ha nem akarjuk, hogy a tutajunk deszkái széthullva szerteússzanak, elmerülésre ítélve bennünket, csak hát miért ne szállnék át biztosabb tutajra, dereglyére vagy bárkára inkább, alászolgája, volt szerencsém, nem hiszem nélkülözhetetlennek magam, és akármilyen szerepben nem is akarok nélkülözhetetlen lenni, lerázok magamról minden lerázhatót, múlni nem akaró nyavalyáinkat éppúgy, mint a személyes nyavalyáimat, Zsuzsát, Pistit, a regényemet, mindent, Török Jutkát is persze, csak hogy Jutka lerázhatatlan, bármikor eszembe juthat, bármikor közbeszólhat, mint ahogy akkor is, mikor Orbán Tibi-t hazavezettem, mikor is, februárban, azt hiszem, amolyan igazi latyakos nap volt, mocskos, sárgásszürke hókupacok sorakoztak a járda mentén, és mindenütt a lefolyócsatornák gitároztak a fülembe, igazán nem tudom már, honnan is igyekeztem hazafelé, de sötét volt, és Orbán Tibi egy házfalnak támaszkodott, félig már el is haladtam mellette, amikor észrevettem, meg se ismert mindjárt, hullarészeg volt, nem is köszönt rám, ahogy máskor szokta, lehetséges, hogy van valami szemrehányás is a köszönéseiben, néha meg úgy tűnik, mintha ezzel elismerné, hogy nekem volt igazam, végül is nem tehettem mást... szegény Tibi, sokszor mesélt arról, hogy azért esik mindig vissza, mert nem láthatja a fiát, nem engedi hozzá a volt felesége, de nem akar tudni róla még a gyerek sem, persze ez afféle öngizolás volt, nyilván már a házassága is ezért bomlott föl, de ha részeg volt, mindig a fiát emlegette és az asszonyt átkozta. Amikor fölvertük, nem is tagadta, hogy elvonókuráról szabadult, óraadóként alkalmaztuk csak, egy ideig úgy látszott beválik, buzgósága szinte gyanúsnak is tűnt, ahogy megszervezte a biológiai szakkört, lelkesen és nem is ötlettelenül, a gyerekek meg mintha kedvelték volna az elején, próbaképpen bíztuk rá egy kisebb iskolai kirándulás megszervezését és vezetését, simán ment minden, ezért tettük meg útvezetőnek akkor is, amikor K.-ba mentünk, azután tűnt csak el, hogy az emlékműhöz érkeztünk, vagy még később, mindenesetre a gimnázium épületében már nem volt velünk, itt vettem észre a hiányát, amikor a kivégzett tanulók vitrinekben kiállított könyveit, füzeteit, rajzait néztük, meg a fényképeket a falon, diákok és tanárok képeit, tablókat, csoportképeket, de itt a ránk nehezedő csendben még nem érdeklődtem utána (szinte csodálkoztam a gyerekek megrendülésén, sőt a magamén ugyanúgy), azután kérdezősködtem csak, hogy kijöttünk és a hangulatunk fölengedett egy kicsit. „Azt mondta, hogy elmegy egy helyre, mindjárt visszajön”, jelentették többen is, persze rosszat sejtettem, nekem is szólhatott volna, így aztán Bárány Ágival (végzett német szakosként nemrég lépett be hozzánk) ebédeltettem meg a csoportot és vittük tovább városnézőbe, de nem került elő még este se, amikor már az egyik iskolában voltunk, ahol elszállásoltak bennünket, már a villanyt is leoltottuk, amikor a lányok szobája felől Bárány Ági hangját hallottam, a Tibi röhögését, meg

egy idegen férfigangot, amikor beléptem, Tibi erősen ingatagon állt Ági előtt, és egyre azt magyarázta neki, hogy az ismerőse, aki a városban látta meg és „egy életre” beleszeretett, arra kérte, hogy mutassa be neki, és hát ő hogyan is tagadhatja meg ilyen csekélységet egyetlen igaz barátjától, „ugyan, Ágika, csak nem gondolja, hogy valami rosszat akar, mit képzelsz rólam, miféle haverjaim vannak nekem?”, Ági szerint viszont az ismeretlen fekete fiatalember, mintha csak rögtön kész lett volna bebújni mellé az ágyba, persze az is kaptos volt, vigyorogva egyre mentegetőzött, de mintha sértődött is lett volna, „ništa ne morate reči, gospodice, ja smesta odlazim, mило mi je što smo se upoznali...”, mégis úgy kellett kitudósítanom az ajtón, a félig ijedt, félig kíváncsi-rötyörésző kislányok szeme előtt, Tibit meg hiába tartottam vissza. közölte velem, hogy egy nagy szar vagyok, és ment a „haverja” után. Nem tudom, hol töltötte az éjszakát, reggelre vérekes szemekkel ugyan, de elég túrhető állapotban jelent meg, elnézést kért a történetekért, annyit mondtam csak, hogy erről beszélgetünk még, útban hazafelé azonban, valahányszor a busszal megálltunk, mindig leszállt, és kivörösödött arccal tért vissza, egyre pénzt kért tőlem, majd a gyerekeknél próbálkozott, néhányat az anyjukba küldött, azok pedig... Mezei Jóska, az osztályom tréfamestere, kezdte el az éneklést, a többiek meg mindjárt átvették, „részeg vagyok rózsám, mint a csap”, szabályos kis tüntetés volt, mi mást tehettem hát, mint hogy jelentettem az esetet, Tibi megpróbálkozott még az ipariskolával is, de pár hónap múlva onnan is elbocsátották... mégis, a tanteszületben többen úgy vélekedtek, hogy „nem kellett volna így elintézni”, sőt magam is sajnáltam, van is valami reménytelenül megrendítő a menthetetlenségében, ezért is fizetek neki néha egy-egy italt vagy adok neki visszakapni nem remélt apró kölcsönöket, mintha csak jóvá akarnék tenni valamit. Ezért is vezettem haza, amikor tehetetlenül a falnak támaszkodva megláttam, egyáltalán nem kötekedett, engedelmesen akasztotta karját a nyakamba, tudtam, hol lakik, zörgetésemre vékony női árnyalak jelent meg a kapu világos négyszögének hátterében (hallottam már, hogy elvett egy fiatal, egygyerekes elvált asszonyt), elég túrhetően berendezett kis szobába vezettük, és fektettük végig az ágyon csak úgy ruhástól, úgy is maradt rögtön mozdulatlanul, szépnek, férfiasnak mondható, de puffadt arcán a kábult részeg álommal, a felesége mozdulatában meg, ahogy csak egy takarót dobott rá, mintha valami kiszolgáltatott beletörődés lett volna, ismerem ezt az állapotot egyes nőknél, idegesít és támadásra ingerel, mint minden formája a nem lázadásnak, ezért is kerültem a tekintetét. Mentem is volna mindjárt, de ekkor megszólalt, „Képzeld, két napja nem volt itthon”, meg hogy többfelé is kereste már, úgy beszélt velem, mintha nem először látta; ekkor néztem csak meg jobban, huszonöt-huszonhét év körülinek látszott, kicsit megviseltnak, de a tágra nyílt szemében volt valami értetlen világracsodálkozás, valahogy úgy nézte az alvó Tibit, mintha ezen a számára megszokott látványon csodálkozna; ki tudja, hanyadszor, mindig újra és újra. — Gyakran megesik ez? — kérdeztem aztán.

— Maga ismeri? — kérdezett vissza, én meg, miközben azt válaszoltam, hogy kollégák voltunk, néhány pillanatig kísértést éreztem megkérdezni, nem emlegetett-e Tibi időnként egy bizonyos Halász Bélát, nem mondott-e olyasmit, hogy az a disznó egy életre elintézte, persze hallgattam, a felesége viszont megtudva, hogy ideig együtt dolgoztunk, egyre

kávét akart főzni, bizonyára alig járt hozzájuk valaki, vagy csak nem akart egyedül maradni az alvó Tibivel, nem tudom, ezt méltányoltam-e, amikor leültem, vagy csak nem volt különösebb kedvem hazamenni, lehet, hogy egészen hirtelen érdekelni kezdett ez a kicsit furcsa fiatalasszony, illetve a Tibihez fűződő kapcsolata, általában is érdekel minden emberi kapcsolat, arra is gondoltam, hogy fél Tibitől, hátha az a program, hogy miután fölbred, kíméletlenül elveri. Meg is kérdeztem ezt, de nem, ha egyszer elaludt, többé nincs vele baj, reggel meg boncsánatot fog kérni, néhány napig inni se fog, de aztán előlről kezdődik minden; higgyem el, ha nem iszik, „a legjobb ember”, folytatta aztán, mindent megtesz neki, amióta állás nélkül van, még a házimunkát is elvégzi, a gyerekért meg egyenesen odavan, mintha csak az övé lenne. Egyszóval a jól ismert kép bomlott ki a szavai nyomán, elég értelmesen és összefüggően beszélt.

— Mondja, mit csináljak vele? — nézett rám később.

— Szereti?

— Nem tudom . . . Sajnálom. Olyan kár érte.

— Mindenkiért kár, de . . . Sohase mondta még neki, hogy itt hagyja, ha így folytatja tovább?

— Dehogynem, ki tudja, hányszor. Csakhogy a lakás az enyém és . . .

— Akkor meg kiteheti.

— Volt már, hogy nem engedtem be. Azzal fenyeget, hogy megöli magát.

— És hogy magát öli meg?

— Részegen sok mindent mond . . . De ezt józanul is . . . Mindig arról beszél.

— Sokan mondanak ilyet. És ez józanul is csak olyan fenyegetőzés.

— Nem tudom . . . És ha tényleg megcsinálja?

— Ugyan már. Nem hiszem.

— Mondtam már neki én is ezt. Olyankor, ha haragszok rá. De ha látná az arcát, amikor erről beszél . . .

Furcsán nézett rám, tekintetében valami szemrehányással. Bár lehet, hogy csak nekem tűnt így.

Valahogy úgy akartam folytatni, hogy senki se köteles bárkiért is feláldozni magát, de aztán értelmetlennek láttam minden magyarázatást, sokszor egyik pillanatról a másikra döbbenek rá, mennyire reménytelen bármit is megmagyarázni, most is ezt éreztem, és nemcsak azt, hogy ez a gyerekes nyíltságában valahogy emberien ható vézna kis teremtés lenne képtelen megérteni, hogy bizonyos emberek (vagy dolgok) megmentésével egy ideig talán kötelességünk is kísérletezni, ám egy idő múlva már tisztán láthatjuk, érdemes-e tovább folytatni, hanem nála sokkal értelmesebb, szélesebb látókörű emberek sem; bizonyos gondolatokat egyszerűen képtelenség átültetni mások fejébe. Lehet, hogy ezért maradt bennem az a megjegyzés, hogy „most már mindegy, talán neki is jobb lesz”, de lehet, hogy Török Jutka miatt hasított belém a kérdés, hogy vajon jogom van-e akár ilyen hanyag „jótanáccsal” is előmozdítani azt, ami logikus és elkerülhetetlen befejezésnek látszik, igen, valószínűleg ezért álltam föl hirtelen és mondtam búcsúzóul olyasmit, hogy Tibi értelmes ember, észre térhet még, bármennyire éreztem is, hogy akár azt is mondhatnám, hogy „bizzál, leányom, és az Úr majd megsegít”, hiába, úgy látszik, képtelen vagyok az emberéletem mindenek fölött állónak

érezni, függetlenül attól, hogy kinek az életéről és milyen életéről van szó, képtelen vagyok szabadulni a különböző fontosságú emberéletek rögeszméjétől, azaz mindig is tudtam, hogy ez az egész... ez az egész megszállott kategorizálás, ez a veszélyes-hülye felsőbbrendűsdi, legfeljebb fantasztikus regényhez használható, ezért is vigyáztam, mert vigyáztam, különösen, ami a tanítványaimat illeti, sohase éreztettem velük, hogy egyiket fontosabbnak érzem a másiknál, és hát Jutka... elvégre én Jutkának semmit se ígértem.

Igazán nem tudom, miért is mentem el aznap a színházba, nem rajongok a tánctalokért, de emlékszem, hogy az előttem lévő sorban éppen az én tizenéveseim ültek, félsornyi fruskafüzér, pelyhes libuskanyakak, már a kezdés előtt szüntelenül felszkelődtek, moco rogtak, amikor meg észrevettem, minduntalan hátrafordultak, „Halgass, Erzsi, meghallja a Halász”, ütötte meg a fületem, de amit meghallhattam volna, nem hallottam meg, „A Halász ma nem hall semmit, és azt is rosszul hallja”, jegyeztem meg előrehajolva, általános rötyögéshullámot indítva el, amikor meg végre megjelent a várva várt nagy pesti slágerénekes, a képernyőről ismert szépfiú a kicsit düllelt pontyszemével, és ontani kezdte a legnépszerűbb számait, valósággal eksztázisba jöttek, ötször-hatszor is vissza kellett jönnie a fogpasztareklám-mosolyával, amíg csak bele nem fáradt, és egy csupakecs mozdulattal be nem penderítette egy cigányruhás kartársnőjét, fruskáimat azonban nem érdekelte az „alacsony ház, füstös kémény”, egyikük hirtelen fölállt, aztán négyen-öten is megindultak az oldalajtó felé, azzal akartam elállni az útjukat, hogy autogramot kérni ráérnek a szünetben is, csakhogy ellenállhatatlanul viharzottak ki mellettem és robo gtak az udvaron át nem is az öltöző, hanem a vécé felé, egyébként nem tudom, hogy Török Jutka is köztük volt-e, vagy egyáltalán ott ült-e az előttem lévő sorban, aligha, különben emlékeznék rá. Hátrább ülhetett, legalábbis úgy emlékszem, hogy azután vettem csak észre, amikor kijöttünk és Fábían Évivel meg az Évi szüleivel ment hazafelé, véletlenül sodródtam melléjük, utunk egy darabig egy irányban vezetett, beszélgettünk is, kellemes este volt, meg ilyeneket, majd mikor a sarokra értünk, ahol Fábíanéknak be kellett fordulniuk, Fábíané váratlanul megkérdezte, mehet-e Jutka velem tovább, mert ők ugyan megígérték a nagyanyjának, hogy hazakísérik, ám én úgysis arra megyek, rendben van, miért ne, szótlanul mentünk egy ideig, érdekes, hogy egyes tanítványaimmal egészen jól elfecse gtem, másokkal meg egyszerűn nem tudtam mit kezdeni, ha véletlenül négy szemközt maradtam velük, zavart az ilyesmi, főleg, mert lenézésnek hihették a szótlanúságomat, Jutka esetében pedig még arról is szó lehetett, hogy úgy érezheti, rám akasztották, kelletlenül kísérem csak, ezért is szólaltam meg, „Na, kiszórakoztad magad?”, mire lelkendezni kezdett, jaj, nagyon szép volt, de aztán elrontottam a kedvét, mert a tanulásra tereltem a szót, „Most kell megnyomni a gombot egy kicsit”, bosszantottak a tanáros megjegyzéseim, idegesít, ha bármilyen formában is tipikusan viselkedem, Jutka meg szinte pánikba esett, csak most, csak most ne bukjon meg, mert „ha véget ér az iskola”, a szülei megígérték, hogy érte jönnek és Németországba viszik, és borzasztóan fél hogy mégse mehet, mire én olyanokat mondtam csak, hogy „Ugyan, Jutka, szedd össze az eszedet” és „ha nem képzelnéd, hogy nem tudod, kiderülne, hogy tudod”, persze nem győztem meg, ő az algebrát nem érti, egyszerűen nem érti és kész, minek is kell olyasmit tanulnia, amire

úgyse lesz szüksége többé; magamban még igazat is adtam neki, miért is lenne szüksége kétismeretlenes egyenletekre, de csak olyan általános butaságokat feleltem, hogy nem tudni, mikor mire van szükség, közben megfordult a fejemben, hogy akár beszélhetnék is Fekete Lacival, alighanem a dolgozata is eszembe jutott, a suta kis dolgozata, amelyben öngyilkosságot emlegetett, meg hogy előfordult már ilyesmi rossz jegyek miatt... Lehet, hogy csak most tűnik így, de a hangjában mintha valami burkolt és öntudatlan fenyegetés is lett volna, „ha a Fekete tanár néplárs megint megbuktat...”, igen, ha megbuktatja, hát ő nem tudja, mit is csinál, lehetett ez kérés is, félénk célzás, és nem tudom, mondtam-e, hogy „rendben van Jutka, megpróbálok csinálni valamit”, néha szinte hallom a hangomat, bár nyilván csak akartam mondani, vagy éreztettem valamit, amit ígéretnek is vehetett, mielőtt a házuk kapuját becsukta volna maga mögött, és még csak el se felejtettem, amit meg se ígértem, csakhogy valahányszor Lacival a tanáriban vagy a folyosón összeakadtam, vagy ő sietett vagy én, vagy nem voltunk egyedül, viszont Laci nem az a kukacos számtantanár, „ugyan öregem, add meg neki azt a nyavalyás kettést, nekünk is kényelmesebb, és ez a kelekótya gyerek még képes és kinyirja magát...”, na nem, Laci a lapos, „pozitivistá” fejével ezt aligha értette volna, hiányzik belőle az én hisztérikus fantáziám, és ezenkívül ki nem állhattam, amikor egyes kollégák vagy inkább kolléganők jobb osztályzatot igyekeztek kicsikarni belőlem valamelyik tanulójuknak, csakhogy a maguk osztályfőnöki eredményeit hízallassák, szokatlan is lett volna hát egy ilyen kérés... egyszóval valami megfelelő indokolásra lett volna szükség. De talán kitalálok valamit, ha nem akkor tárgyalják a textilgyáraik perét. Ez volt akkor a mániám, minden szabad percemet a tárgyalóteremben töltöttem, még az óráközi tízpercekben is átugrottam, vagy ha lyukas órám volt, szembenéz egymással a két épület, visszafelé az utat sokszor futva tettem meg, el is kóstem egyszer, volt, hogy fogcsikorgatva hagytam ott egy-egy izgalmas vagy inkább nevetséges szembesítést, maximálisan ki akartam aknázni a vörös képű és milliókat sikkasztó M. G. igazgató vergődését a regényem számára, minden szavát lejegyezni, minden gesztusát az agyamba vésní, esténként külön „kiértékelő jegyzeteket” is készíttettem, főleg azt vizsgálva, lapul-e benne legalább egy szikrányi „szocialista büntudat”, vagy akár a szemétre is dobhatjuk, mint valami értéktelen kacatot, eltaphatjuk, akár egy pondrót, mert ő a féreg, a szú, járatai egész épületünk genrendázatát behálózzák már, ő az igazi ellenség, ellenséget támasztó és tápláló, büntudat nélküli boldog hülye... igen, ilyen gondolataim voltak akkor is, Jutka meg csak pillanatokra jutott eszembe, persze lehetséges, ha valamelyik értékesebb tanulomat érzem veszélyben... de hát egy javító miatt, istenem, egy javító miatt... és az évzáró banketten is, emlékszem, kék ruhában volt, búzavirág- vagy szilvakékben, ugyanúgy mosolygott, táncolt, mint a többiek, pedig sejtenie kellett az eredményt, és hozzá is szokhatott már, az istenit a zagyva kis fejének, négy év alatt csak hozzászokhatott volna, előfordulhat, hogy az a legmegdöbbentőbb, amikor az következik be, amit lehetségesnek tartunk, persz senki se gyanakodott rám, senki még csak nem is sejtette, hogy külön okom is van a megdöbbenésre, amiért Jutka a regényem áldozata lett. És a gyilkosa is talán, mert lehetek-e kíméletlenül leleplező és számonkérő, ha egyszer elveszítettem a fölényérzetemet az ítélőszékhez.

Jutkát csak megszokhatom, valamennyire meg is szoktam már.
Vagy agyrém csak? . . . Józan, egészséges fejek számára mindenesetre
az, Bődör Anti is bizonyára annak találná, hamarosan írok neki, igazad
volt, öregem, persze, hogy igazad . . .
Igazá? . . . Mindegy, azt írom, hogy igaza volt.

(1972. január—november)

(VÉGE)